

LBRIS

We know
books

Gabriela G.G. Vlad

TRIPTIC TOMITAN

Războiul personal al lui Franz Popa

Hoffman

Războiul personal al lui Franz Popa

De mititel lui Franz Popa îi plăcuseră mașinile. Pe când era copil chiar se pierduse odată printre valțurile, curelele și benzile transportoare ale morii bunicului său și doar o inspirație divină a mamei disperate de lipsa lui din bătaura oprise degetul bunicului deasupra butonului de pornire a instalației. Coadă de căruțe încărcate de la poarta morii se lungise cât au scotocit ei clădirea, pentru a-l descoperi adormit lângă motorul principal, cu mânuța gingașă, de copil de cinci ani, odihnind nevinovată pe fulie: dacă motorul pornea, forța lui l-ar fi smuls pe copil, făcându-l fărâme. Chiar și azi, când închidea ochii, Franz Popa putea să jure că aude răcnetele mânioase ale bunicului ori sfichiuirea usturătoare a nuielui mamei pe fesele-i dezgolite. De la acea întâmplare băiatul n-a mai avut voie multă vreme să intre în moară, însă dragostea pentru mașini rămăsese intactă: le înțelegea și le meșterea iar ele îl ascultau cumiști, torcând sub mâinile lui ca niște pisoai. Altfel, pentru restul lumii Franz Popa era doar un băiat blond și rubicond, cu o figură naivă și ochii albaștri ai mamei lui, Wilhelmina Bauer, singura fiică a molarului Bauer din Caraomer¹, măritată cu un pierde-vară

¹ Orașul Negru Vodă, jud. Constanța. Numele Caraomer este reminiscență turcească, păstrat încă în vorbirea oamenilor din zonă. În perioada interbelică numele târgului era tot Negru vodă, plasa Negru Vodă.

hamal în port la Constanța. Ion Popa, barbugiu vestit în port, o cadorisise cu un prunc și câteva zeci de mii de lei datorie la cămătari înainte de a se lăsa strivit de încercătura unei macarale rupte, la cheiul de cherestea. Bătrânul Bauer plătise datoriile și își adusese odrasla cu plodul înapoi acasă, în târgul prăfuit din sudul județului. Poate spera să-și mărite fata cu cineva mai de soi de data asta, cu vreun neamț harnic și bogat de prin Cobadin ori Constanța, dar Wilhelmina refuzase scurt orice propunere și continuase să-și poarte straiul negru de vădană, spre exasperarea bătrânului, care clătina din cap în fața acestei loialități prost înțelese față de un terchea-berchea ce-i lăsase aproape faliți. Dar deh! dragostea-i o cocotă bizară; și, cum avea mulți clienți și ducea lipsă de o mână de femeie în casă, Wilhelmina a rămas cu el, muncind din răspuțeri așa cum numai o nemțoaică o poate face. Singura ei alinare erau discurile de patefon, pe care le asculta în unele seri ploioase, preferatul ei fiind Chopin, ale cărui Nocturne și Sonate interpretate de Horowitz o făceau să plângă în ascuns și să-și ștergă ochii cu șorțul de bucătărie. Muzica total străină și ciudat de frumoasă picura atunci peste târgul înfundat între păduri și lanuri de porumb, stârnind aleanuri tainice în căsuțele din piatră și chirpici din vecinătatea morii.

Astfel, cu multă muncă și puțină odihnă, averea mormarului Bauer s-a refăcut. Băiatul Wilhelminei (Mina, cum îi spuneau vecinele) a crescut și a fost dat la școala primară din târg, unde învăța pe românește, deseori hărțuit de ceilalți copii din cauza accentului lui greoi, nemțesc. La început îi întrebaser, revoltat: „De ce faceți asta? Nu-i corect!”, stârnind însă doar râsul lor nepăsător, drept pentru care s-a învățat să tacă mult față de oameni și să vorbească mai ales

mașinilor; iar ele îl înțelegeau și îi spuneau la rându-le pasul, pe limba lor.

Iar anii treceau.

*****

Începutul războiului l-a prins pe Franz ucenic la atelierul de reparații al Șantierului Naval din Constanța, după ce întrerupsese Școala de Arte și Meserii din Cernavodă și revenise acasă după cedarea Cadrilaterului și criza schimbului de populații dintre România și Bulgaria. În acea toamnă bunicul Bauer se îmbolnăvisese de frigurile izbucnite între refugiați și aproape tot greul morii căzuse pe umerii băiatului de abia cincisprezece ani. Asta cam fusese ultima picătură pentru bătrân, care, odată însănătoșit, se îmbrăcase cu costumul negru de sărbătoare, umpluse buzunarul cu bani și plecase la București la legația germană, făcând cerere de emigrare în Reichul milenar, asemeni atâtor nemți din România. Poate că se așteptase la o acceptare rapidă, însă pe lângă formularele naziste obișnuite bătrânul se trezi și cu obligația de a-și dovedi rasa ariană. Un nepot posibil *mischlinge*² deveni brusc o frână de mână trasă într-un automobil în plină viteză. El și Wilhelmina erau ariani, chit că trebuiau să aducă certificatele vechi din familie care să ateste că nu avuseseră niciodată – în familia lor venită din Imperiul Țarist în Dobrogea cam acum un veac – vreun rus sadea, considerat ne-arian și sub-om; dar Franz? Mai ales că în acte purta un nume românesc iar taică-său fusese de prin Basarabia aflată acum iar sub ruși: era el arian, avea să pri-

---

2 - Persoană cu unul sau doi bunici evrei, conform ideologiei naziste a „rasei superioare”.

mească cetățenia germană? Trebuia să tragă destule sfori și să alege, situația morii era neclară câtă vreme însăși situația lor era neclară – Germania urma să-i compenseze averea lăsată în urmă, dar mai era până atunci – așa că singura soluție deocamdată era să-l trimită pe băiat lucrător mecanic în port, unde avea destule cunoștințe ca să-l angajeze până lămurirea el situația la București. Nu voia ca nepotul să lăncezească la o moară pe care o știa deja cu ochii închiși, trebuia ca talentul lui la mașini să se dezvolte dacă voia să aibă o meserie bună în viață. Așa că Franz Popa deveni ucenic în port, luând-o cumva pe urmele tatălui său, hamalul, pe care – băiatul o știa foarte bine – maică-sa îl iubise întotdeauna și nu-l uitase niciodată.

Astfel nepotul morarului Bauer se adânci în lucrări mecanice, motoare electrice și de automobile sau navale, negru de ulei ars și vaselină veche, abia ridicând ochii din fierătani și curele pentru a urmări trupele germane, italiene și române care se îmbarcau pentru front și străbăteau orașul cu pas îngreunat de ranițe și arme. Îi știa pe fiecare – marinari, soldați, gradați, ofițeri – și cunoștea mersul frontului la fel ca orice alt muncitor din port, căci auzea în jur discuții nenumărate; dar sfiala înnăscută îl făcea să nu se alătore colegilor care vorbeau multe și mărunte în pauzele de masă. Învăță să înoate și să cutreiere plaja în căutare de scoici. Descoperi cu uimire și încântare joaca delfinilor, pe care-i urmărea deseori de pe promontoriul Cazinoului, alături de alți conștanțeni: i se părea că săriturile lor spectaculoase, ploaia de stropi ce cădeau ca niște minuscule curcubeie erau modul lor de a ura bun-venit unui băiat de țară ajuns la oraș, la mare. Aproape că nu avea prieteni, însă Iliuță Cozma, colegul lui de cameră de la gazdă, era chiar mai

mult decât un prieten, căci avea ceva în plus față de alții: un carnet de șofer și accesul la o camionetă Ford. A fost ca o dragoste fulgerătoare între Franz cel timid și motorul Ford, american și voluptuos. Învăță imediat să conducă, pe drumurile de pământ din marginea orașului, unde nu-l vedea nici un polițai zelos, și își răsplăti lecțiile cu mici meștereli la mașină în timpul liber.

Nu prea avea însă timp liber, războiul mergea înainte – era deja al treilea an – iar numărul navelor rănite care veneau în port la reparații era tot mai mare. Convoaie după convoaie plecau spre Odessa ori Sevastopol; multe erau prinse de submarinele bolșevice și torpilate, unele fiind scufundate pe când celelalte abia ajungeau târându-se în port. Pe de altă parte afacerile bătrânului Bauer nu mergeau așa cum spera el, *aussweiss*-ul spre Germania încă nu ieșise (deși până la urmă adusesese și dovezile că Ion Popa nu fusese evreu și nici nu avusese în familie așa ceva – să cauți urmele unuia plecat acum douăzeci de ani din Chișinău după ce trecuseră rușii cu tancul prin arhive în 1940-41 fusese un adevărat tur de forță! Noroc că românii se întorseseră în Basarabia și preluaseră rămășițele lăsate de ruși, noroc că însuși Hitler îi ceruse în 1943 Mareșalului să-i trimită în Germania pe toți etnicii germani din România! Așa se eliberase și calea lui Franz către mult-râvnitul certificat rasial). În plus era Cotul Donului și avansarea constantă a sovieticilor spre vest; nu doar familia Bauer era îngrijorată, ci și toți vecinii lor români, oricât ar fi declarat Goebbels anul trecut³ războiul total. Germanii și aliații lor se retrăgeau, frontul se apropia de România și pe bună dreptate, după cele ce văzuseră românii când se întorseseră în Basarabia acum trei

---

3 - Februarie 1943, după ce s-a aflat la Berlin de rezultatul dezastruos pentru Wehrmacht al bătăliei de la Stalingrad.

ani, toți se temeau de o ocupație sovietică a țării. Poveștile veteranilor de la Cotul Donului le dădeau fiori; dezastrul românilor acolo era greu de îndurat, străzile orașului erau pline de văduve în straie cernite și de soldați din diversele arme retrași din Crimeea sau din stepa calmuță, iar bunicul lui Franz Popa gândea că azi era preferabil să fugi cât mai departe de Armata Roșie, mai ales când ai nume nemțesc. Cetățenia germană devenise brusc o chestiune de viață și de moarte pentru morarul din Caraomer și familia lui.

*****

Era o după-amiază înnorată de iulie (turnase cu găleata peste noapte și aerul se răcorise binișor, o binecuvântare în vara aceea fierbinte!) când domnul Bauer, proaspăt coborât din trenul de București în gara Constanței, își căută nepotul la poarta atelierului mecanic, fără a-l găsi. Atunci așteptă la marginea Parcului Gării, cu un ochi la prelata vărgată roș-alb a berăriei de lângă Hotel Central⁴ și săcâit oarecum de șoaptele insinuante ale unei cochete ce-l observase ascultând cu alean curgerea din difuzorul instalat în parc a „Zarazei” lui Cristian Vasile⁵ („Un bărbat subțire și distins ca dumneata merită cele mai bune aprecieri de la doamnele noastre, vino la stabilimentul din spatele Poștei, cei mai mari ofițeri și funcționari ne caută... le vei găsi pe Lale Andersen, Bette Davis, Greta Garbo, ba chiar pe diva

---

4 - Parcul Gării, azi parcul de la Primărie – Prefectură; Hotel Central, transformat în restaurantul „Pescarul” și devenit azi o ruină;

5 - Renumit cântăreț român interbelic, ce interpreta în special cântece romantice și tangouri.

Marlene Dietrich...”⁶ Probabil că acalmia frontului de la Bug și Nistru își spunea cuvântul, gândi bătrânul, chiar dacă orașul gema de militari, ofițerii erau prin permisiile și fetele șomau, de ajunsese taman el, la aproape șaptezeci de ani, să fie abordat pe față, în parc. Pe el chiar această acalmie îl îngrijora; dar pe când se pregătea să traverseze strada spre hotel, un camion militar scrâșni din frâne și claxon în fața lui, pe partea cealaltă a străzii.

— Domnule Bauer, ce mai faceți? Ați venit demult? Îl căutați pe Franț?

Era Iliuță Cozma, prietenul fiului său, îl recunoscuse bătrânul; venea probabil din port și era tot un fum și-o funingine pe chipul ars de soare. Și nu-i zâmbea, ca de obicei, observă morarul; tânărul era foarte serios.

— Da, am venit de aproape o oră. Sper că ești bine, domnule Cozma?

Abia acum văzu că șoferul purta uniformă și cumva, nici el nu știa cum, i se muiară genunchii. Se sprijini mai bine în baston pe când Iliuță îi confirmă presimțirile sumbre:

— Am primit de două zile ordinul de concentrare, domnule Bauer, tot contingentul nostru de la atelierele mecanice. Pe mine m-au dat la Motorizate, după cum vedeți, dar pe Franț l-au trimis la Marină, mașinist. E deja în cazarmă la Galați și mi-a lăsat o scrisoare pentru dumneavoastră. Nu ne-au dat timp nici măcar să ne luăm ca lumea rămas bun de la familie, dar n-am avut încotro...

Proaspătul soldat îi întinse bătrânului un plic mototolit, deja pătat de vaselină, și se scuză că nu poate întârzia la vorbă; curând dispăru în sus, în aglomerația străzii Scarlat

---

6 - Stabilimentul cu pricina găzduia dame de consumație care semănau cu starletele de cinema în vogă (clădirea încă există).

Vârnav⁷ – dar nu înainte de a-i arunca domnișoarei cochete un țistuit apreciativ. Morarul rămase pe o bancă din parc, cu scrisoarea lui Franz într-o mână și cu cealaltă mână pe buzunarul hainei, unde ținea actele de la legația germană din București, ridicate chiar în această dimineață: cetățenia germană pentru familia Bauer!

„Dragă *Grossvater*”, scria grăbit nepotul, „mi-a sosit ordin de concentrare și merg la război pentru Țară și Rege. Nu-ți fie teamă, o să-mi fac datoria oriunde aș fi, așa cum m-ai învățat dumneata. Nu știu când ne vom revedea, probabil voi avea un liber după prima lună de instrucție și depunerea jurământului – așa vorbesc băieții din atelier – și mă voi putea rezezi acasă pentru câteva ore. Îmbrățișează-o pe *Mutti* din partea mea. Vezi că mi-am lăsat lucrurile la gazdă, le-am pus într-un sac, ia-le dumneata. Am plătit chiria la zi.

Nepotul dumitale,
Franz”

Să nu-i fie teamă?? clătină morarul din cap. Copilul nu-și dă seama că acalmia asta a frontului la Nistru e doar liniștea dinaintea furtunii? Ba îi era groază de-a dreptul, auzise deja în București șoaptele străzii, cum că americanii debarcaseră cu succes în Franța, că înaintau în Italia și Roma căzuse, că Hitler muta trupe peste trupe încercând să astupe golurile și să țină fronturile cât mai departe de Germania, și că în Reich acum se recrutau tineri de șaisprezece ani, semn că ajungea la fundul sacului, că frontul se mutase deja în România și că țara devenea un cap de pod al Wermachtului într-o mare rusească, ce-i cerea oare copilul ăsta, să nu-i fie

7 - Azi Str. Răscoalei 1907.